

2012

**Анализа на стратегии во Република
Македонија од аспект на прилагоденост
кон климатските промени**

Центар за истражување и информирање за животната средина
Еко-свест | Невена Смилевска

Анализа на стратегии во Република Македонија од аспект на прилагоденост кон климатските промени

Автор: Невена Смилевска

Стручен консултант: м-р Методија Димовски

Еко-свест

Декември 2012 година

ПРЕДГОВОР

Оваа анализа на состојбата со стратегиите на национално ниво има цел да направи преглед на националните стратегии и да ги идентификува оние кои се занимаваат, односно содржат поглавја за климатските промени, како и да ги пренесе ставовите на граѓанскиот сектор односно да им укаже на донесувачите на одлуки, но и на пошироката јавност, на потребата од вклучување на конкретни мерки за адаптацијата и ублажувањето на климатските промени.

Документот е организиран во пет делови, и тоа:

1. Вовед – во кој е презентирана целта на анализата;
2. Преглед на националните стратегии – во кој накратко се опишани националните стратегии, со идентификување на надлежната институција, времето на изработка и времетраење;
3. Климатските промени во националните стратегии – во кој се презентира нивото на опфат на прашањето за климатски промени;
4. Заклучок – во кој се презентирани накусо заклучоците од прегледот на националните стратегии од аспект на вклученост на прашањето за климатските промени;
5. Препораки – во кој се презентираат клучни приоритетни мерки и активности во областа на секоја од националните стратегии, кои се насочени кон намалување и адаптација на климатските промени, вклучувајќи и препорака за евентуално ревидирање и/или дополнување на националните стратегии;

Оваа анализа е изработена во рамките на проектот „Климатски иницијативи во Македонија“ финансиран од Секретаријатот за климатски промени АирКлим, а спроведен од Центарот за истражување и информирање за животна средина ЕкоСвест во периодот од март 2012 година до декември 2012 година.

1 ВОВЕД

Во рамките на проектот „Климатски иницијативи во Македонија“ Еко-свест како една од активностите разгледуваше неколку национални стратегии од аспект на тоа колку во нив се земени предвид климатските промени и дали се предвидени мерки за намалување на климатските промени и за прилагодување кон нив.

Македонија е мала земја со релативно ниско ниво на емисии на стакленички гасови, но со оглед на нејзината географска положба во близина на Средоземното Море, таа е мошне подложна на влијанијата на климатските промени. Министерството за животна средина и просторно планирање работи на темата Климатски промени, но и покрај тоа, климатските промени сеуште не се доволно интегрирани во стратешкото планирање на ниво на државата. Повеќето понови стратегии го земаат предвид постоењето на климатските промени, но воглавно не се нудат мерки за заштита од климатските промени, адаптација кон нив или нивно намалување.

Заради тоа, во рамките на проектот „Климатски иницијативи во Македонија“ кој Здружението Центар за истражување и информирање за животна средина Еко-свест го спроведе во периодот март 2012 – декември 2012 година со финансиска поддршка од Секретаријатот за климатски промени АирКлим проектниот тим направи ревизија од аспект на усогласеност со борбата против климатските промени на неколку од стратегиите усвоени од Владата на Република Македонија.

2 КУС ПРЕГЛЕД НА НАЦИОНАЛНИТЕ СТРАТЕГИИ

Во рамките на проектот „Климатски иницијативи во Македонија“, проектниот тим на Еко-свест, во соработка со најактивните граѓански организации кои работат на заштита на животната средина во Македонија¹, избра неколку стратегии за разгледување. Главните критериуми според кои се избрани стратегиите се степенот на влијание врз климатските промени и влијанието на климатските промени врз заштитата на природата и животната средина, како и приоритетните области во кои граѓанските организации сметаат дека треба да се делува.

Во понатамошниот текст е даден краток опис на стратегиите кои се разгледани, кој покрај идентификувањето на надлежната институција, вклучува информации за: целите на стратегијата, време на изработка и усвојување, период на важност и податоци за евентуални акциони планови кои се донесени врз основа на стратегијата или се вклучени во рамките на истата.

2.1 Стратегија и акционен план за заштита на биолошката разновидност на Република Македонија

Стратегијата и акциониот план за заштита на биолошката разновидност на Република Македонија е во надлежност на Министерството за животна средина и просторно планирање. Оваа стратегија е изработена во текот на 2003 година и усвоена од Владата на Република Македонија во јануари 2004 година. Стратегијата претставува национален документ со кој се дефинираат приоритетите за ефикасна и интегрирана заштита и неопходните активности кои треба да се преземаат за зачувување на биолошката разновидност. Таа е основен документ кој треба да послужи како основа за планирањето и донесувањето на одлуки за заштита на биолошката разновидност во кој се дадени информации за состојбата со биолошката разновидност и заканиите кон неа во моментот на изработка на стратегијата. Стратегијата ги објаснува целите и задачите на заштитата на биолошката разновидност и го дефинира интегрираниот пристап во заштитата и одржливото користење на компонентите на биолошката разновидност.

Стратегијата содржи петгодишен акционен план (2004-2008 година) во кој се утврдени конкретни акции насочени кон заштита на биолошката разновидност и нејзиното одржливо користење. Секоја акција е поврзана со главната или со некоја од основните цели на стратегијата, со утврдена временска рамка за реализација и проценка на финансиското чинење.

По истекот на првиот акциониот план изработен во рамките на оваа стратегија, Министерството за животна средина и просторно планирање има изработено уште еден петгодишен акционен план за периодот 2009-2014 година. Како што е предвидено со Законот за заштита на природата на Република Македонија, стратегијата се донесува со важност од 10 години, па од тука се очекува да започнат активности за изработка на нова стратегија која ќе стапи на сила по 2014 година.

¹ Организации кои земаа активно учество на работилницата „Климатски иницијативи во Македонија“ (Скопје, 10-11 Јули 2012 година): Новинари за човекови права, Аналитика, Грин Пауер, Еко-логик, Гринер, Гринбокс, Еко-скоп, Еко-свест, ФФРМ, како и други организации кои беа консултирани на неформални средби во текот на проектот: Фронт 21/42, ЦеПроСАРД, МЕД, Синдикат на независни железничари.

2.2 Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година

Стратегијата за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година е во надлежност на Министерството за економија на Република Македонија. Тековната Стратегија е изработена во 2010 година и го опфаќа периодот до 2020 година со визија до 2030 година.

Со оваа Стратегија се дефинира најпогодниот долгорочен развој на енергетскиот сектор во Републиката со цел да се обезбеди сигурно и квалитетно снабдување на потрошувачите со енергија.

Стратегијата за енергетика ги идентификува како приоритетни потреби за обезбедување на енергетската сигурност: зголемувањето на разнообразноста на енергетските ресурси, максималното искористување на обновливите ресурси, подобрувањето на енергетската ефикасност, како и конкурентното учествување на регионалниот енергетски пазар и европската енергетска заедница.

Врз основа на Стратегијата се донесува петгодишна Програма за реализација на Стратегијата за развој на енергетиката. Во моментот на изработка на оваа анализа, во тек е изработката и донесувањето на првата ваква Програма за реализација на стратегијата за развој на енергетиката во Република Македонија за периодот 2012 – 2016 година. Иако оваа Програма се очекува да биде усвоена во текот на 2013 година, поради фактот што во процесот на нејзино донесување е предвиден процес на консултации со јавноста во кои би можел да се вклучи и граѓанскиот сектор, како и поради тоа што спроведувањето на проектот „Климатски иницијативи во Македонија“, завршува до крајот на 2012 година, проектниот тим одлучи во оваа анализа да ја земе предвид првата работна верзија на Програмата.

2.3 Национална транспортна стратегија 2007-2017 година

Националната транспортна стратегија е во надлежност на Министерството за транспорт и врски на Република Македонија. Стратегијата е донесена во 2007 година и нејзината важност е до 2017 година. Стратегијата предвидува нејзина ревизија и надополнување двапати годишно во првите две години, со тоа што последното, трето ревидирање го опфаќа периодот јануари-декември 2009 година. За жал, Стратегијата не предвидува ревидирање по истекот на првите две години.

Стратегијата дава општи податоци за транспортниот сектор; визијата, мисијата и вредностите на Министерството за транспорт и врски, синтетизиран преглед на темите опфатени во секоја од главните цели, кои се детално разработени во анексите на Стратегијата. На крај е презентирани пристапот за спроведување, раководење и набљудување на реализацијата на Стратегијата.

Меѓу главните цели на Стратегијата се промовирање на заштитата на животната средина и подобрување на здравството, и инвестирање во јавен транспорт кој ја намалува емисијата на стакленички гасови и потрошувачката на ресурси и енергија. Покрај тоа, главните цели на Стратегијата, кои се насочени кон подобрување и одржување на транспортните служби, инфраструктура и мрежи, помагање во социјалниот и безбедносниот фактор преку подобрување на поврзаноста на далечните и неповрзани заедници и зголемување на безбедноста на патувањето, ги вклучуваат и следните:

- промовирање на економски развој,
- безбедност во транспортниот систем,

- пристапност и мобилност,
- урбан транспорт,
- интермодалност и мултимодалност во транспортните системи,
- финансирање и инвестиции во транспортната мрежа,
- специфични цели за Република Македонија.

Во секое од поглавјата за поединечните цели е даден акционен план за постигнување на истите. Активностите се групирани по области, со идентификуван приоритет (краткорочен, среднорочен или долгорочен), време за реализација, и статус на реализација при последната ревизија во 2009 година.

3 КЛИМАТСКИТЕ ПРОМЕНИ ВО СТРАТЕГИИТЕ

Климатските промени се обработени во сите стратегии кои ги разгледуваме. Се разбира треба да се има во предвид дека во одредени случаи има влијание на климатските промени врз секторот (биодиверзитет), во други случаи има влијание на секторот врз климатските промени (енергетика), во трети случаи, пак, влијанието е взаемно (транспорт). Имајќи го ова во вид, во стратегиите кои се предмет на оваа анализа, климатските промени се идентификувани на повеќе места, пред се како генерална закана по животната средина и посредно по здравјето на човекот. Сепак, во ниту една од стратегиите не се понудени конкретни мерки за адаптација кон климатските промени или пак за намалување и ублажување на ефектите од нив. Во понатамошниот текст се поместени резултатите од разгледувањето на стратегиите кое проектниот тим го направи во текот на проектот „Климатски иницијативи во Македонија“.

3.1 Стратегија и акционен план за заштита на биолошката разновидност на Република Македонија

Во националната Стратегија и акционен план за заштита на биолошката разновидност на Република Македонија, климатските промени се идентификувани како една од основните директни закани за биолошката разновидност и на нив накусо е посветено поглавјето „3.4.5. Климатски промени“.

Од друга страна, Стратегијата не се обидува да ги идентификува индиректните влијанија врз биолошката разновидност, кои доаѓаат од другите идентификувани сектори, но се резултат на влијанието на климатските промени врз тие сектори.

Така на пример, кога се зборува за влијанието на енергетскиот сектор се укажува на потребата од изградба на нови хидросистеми, но не се објаснува дека потребата за повеќе енергија не е резултат само на растот и развојот на општеството, туку и резултат на фактот што промената во температурата под влијание на климатските промени, ќе предизвика зголемена побарувачка на електрична енергија за ладење во летниот период. Зголеменото производство на енергија, пак значи дека треба да се очекуваат зголемени емисии на стакленички гасови, кои пак влијаат на интензивирање на климатските промени.

Друг пример е секторот земјоделство, кој поради директните влијанија на климатските промени, презема активности за адаптација кои пак директно влијаат на биолошката разновидност.

Доколку внимателно се чита Стратегијата, може да се идентификуваат и други примери на индиректно влијание на климатските промени врз биолошката разновидност, вклучително и деградацијата на шумите. Деградацијата на шумите е идентификувана како влијание на човекот врз животната средина, но во многу случаи тоа влијание всушност е индуцирано од климатските промени или пак ги произведува.

Сепак, поглавјето „Главни закани за биолошката разновидност“, кое го вклучува поглавјето „3.4.5. Климатски промени“, го претставува суштинскиот дел на Стратегијата кој климатските промени ги третира како посебен проблем. Но и тука главно се цитираат дел од ставовите изнесени во Првиот национален извештај на Република Македонија кон Рамковната конвенција на ОН за климатските промени.

Имено, Стратегијата наведува дека климатските промени ќе предизвикаат „значително придвижување на растителните и животинските видови во правец југ-север, како и по вертикален градиент“. Како најчувствителни во негативна смисла, се наведени рефугијалните зони на неколку локации, но и алпските пасишта. Влијанија во позитивна смисла се очекува да претрпат термофилните заедници, кои може да „го прошират и зголемат својот ареал“.

Но освен во овој дел, влијанието на климатските промени или нивните причинители, како што е наведено погоре, не се елаборирани во Стратегијата. Што е уште позначајно, во Стратегијата се отсутни конкретни мерки за прилагодување на биолошката разновидност на климатските промени или ублажување на нивното влијание.

Овие прашања подетално ги обработува гореспоменатиот Прв, а особено Вториот национален извештај на Република Македонија кон Рамковната конвенција на ОН за климатските промени. Во нив се дадени подетални информации за проценката на ранливоста на одредени целни региони и екосистеми, но и мерки за ублажување на дејството и адаптација.

3.2 Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година

Во Стратегијата за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година, како генерален принцип на функционирање на енергетскиот сектор е утврдена „заштитата на животната средина“, а со самото тоа и влијанието врз климатските промени. Тоа подразбира „енергетската ефикасност, обновливи извори на енергија, избор на енергенти и современи технологии поволни од аспект на животната средина, квалитетно законодавство и мониторинг, образование и јавна свест“.

Климатските промени се идентификувани како прашање на кое „Владата треба да [му] даде висок приоритет“ и поради тоа се споменати на повеќе места во Стратегијата, а посветен им е и еден наслов, како дел од посебното поглавје за „Влијанието врз околината“.

Сепак, Стратегијата не се обидува да ги третира климатските промени и нивното влијание врз енергетиката, ниту пак влијанието на енергетскиот сектор врз нив. Но затоа пак, Стратегијата ги идентификува клучните стратегии, закони и политики каде се третирани овие прашања и меѓудругото повикува на насочување на напорите кон „Имплементација на планот за ублажување на климатските промени од Вториот национален извештај кон Конвенцијата за климатски промени [...]“.

Во поглавјето „Влијанието врз околината“, секторот енергетика се наведува како главен загадувач од аспект на стакленичките гасови, кој во вкупните емисии во Република Македонија учествува со дури 70%.

Во делот за климатски промени Стратегијата презема дел од наодите на Вториот национален извештај за климатските промени, каде се разгледани неколку сценарија за намалување на стакленичките гасови, односно за ублажување на климатските промени. Презентирани се влијанијата на енергетскиот сектор во две сценарија споредбено. При т.н. „црно“ сценарио, односно сценарио базирано на користење само јаглен за производство на енергија, емисиите на стакленички гасови во 2020 година се поголеми за 30% отколку во случај на второто „еколошки подобро“ (во стратегијата разгледано како трето) сценарио кое предвидува воведување на гасни постројки за когенеративно производство, намалување на порастот на потрошувачката на електричната енергија и зголемена употреба на обновливи извори на енергија.

Во Стратегијата е предвидена и подготовка за влегување во шемата за тргување со емисии (ETS), но со оглед на тоа што стратегијата е направена во 2010 година не се земаат предвид предизвиците кои се појавија при примената на оваа шема на ниво на Европската Унија. Еден

од тие предизвици е ограничениот успех на тековната шема за тргување со емисии. Имено, поради присуството на преголем број на дозволи за емисии на пазарот, нивната вредност е значително намалена. Поради тоа, се разгледуваат можности за структурна реформа на шемата за тргување со емисии.

Како што е споменато во краткиот преглед на стратегиите, при разгледувањето на Стратегијата за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година, разгледана е и Програмата за реализација на стратегијата за развој на енергетиката во Република Македонија за период 2012 – 2016 година, која се очекува да се донесе во 2013 година.

Во Програмата климатските промени не се посебно апострофирани, но доколку детално се погледне Сценарио[то] за проекти во периодот од 2012-2016 година, ќе се идентификуваат повеќе предвидени мерки кои можат и ќе имаат позитивно влијание врз намалувањето или ублажувањето на климатските промени, вклучувајќи ги следниве:

- Ревитализација на РЕК Битола со намалување на емисиите на NO_x (котлите и ладилните кули на Блок 1, 2 и 3), 2012-2014 година;
- Ревитализација на РЕК Битола со намалување на емисијата на прашина и SO_2 , 2013-2017 година (Предвидено е инсталирање на систем за десулфуризација во ТЕ Битола за кој во текот на 2012 година Министерството за животна средина и просторно планирање објави намера за спроведување на проект, предвиден да се спроведува во периодот од 2013 до 2015 година);
- Изградба на две ТЕ-ТО на гас и повеќе мали и големи ХЕЦ, 2012-2020 година (ќе придонесат за зголемување на учеството на обновливите извори на енергија во производството на енергија до 21%, заклучно со 2020 година, со што количеството на емисии на стакленички гасови ќе се намали за 8% во однос на т.н. „црно“ сценарио);
- Поголем број на идејни проекти, студии и други активности со кои ќе се ублажи влијанието врз климатските промени, 2012-2016 година;
- Зголемување на искористеноста на обновливите извори на енергија и подобрена енергетска ефикасност како мерки за намалување на стакленичките гасови.

Од аспект на искористувањето на обновливите извори на енергија, во Програмата планирани се повеќе активности:

- Финализирањето на ХЕЦ Св. Петка кое се случи во текот на 2012 година, како и ревитализирање на Мавровскиот систем на електрани. Предвидена е изградба и на пет мали хидроелектрани за кои тендерската постапка е завршена пред донесувањето на програмата;
- Наведена е можноста за изградба на една ветерна електрана до 2016 година, но кога се зборува за фотонапонските системи, не се предвидува нивен поголем продор во енергетскиот сектор до 2016 година;
- Користењето на сончевата енергија како топлинска е околу 2,5 - 3 пати повеќе застапено во плановите во однос на фотонапонските системи, што би соодветствувало на инсталирање на околу 40000 колектори во домаќинствата, комерцијалниот и услужниот сектор до 2016 година;
- Користењето на биомасата за согорување во домаќинствата се зема предвид во програмата како значаен енергенс, но станува збор повеќе за дрвна биомаса со релативно долг рок на обновување, отколку за интензивирање на користењето на отпадните материји (на пр. во форма на пелети и брикети за согорување, или во било која друга погодна форма) за оваа намена; и
- Предвидено е искористување на геотермална енергија во одредена мера до 2016 година, но не се наведени конкретни проекти, туку се наведува дека за тоа ќе бидат потребни дополнителни акции од страна на Владата на Република Македонија.

3.3 Национална транспортна стратегија 2007-2017 година

Во Националната транспортна стратегија за периодот од 2007 до 2017 година, климатските промени се обработени како посебна тема во рамките на целта 4: Одржлива заштита на животната средина. Покрај, тоа оваа цел ги опфаќа и следните теми: заштита на водните ресурси; заштита на биодиверзитетот; подобрување на квалитетот на воздухот; подобрување на користењето на земјиштето; намалување на негативните влијанија врз активностите на населението; грижа за човековото здравје; заштита на постоечките материјални добра; заштита на културното наследство; и заштита на природните вредности – пејзажи.

Во рамките на темата за намалување на негативните климатски влијанија, намалувањето на потрошувачката на енергија, емисиите на CO₂ и влијанијата поврзани со климатските промени, се идентификувани како важно прашање за идниот развој на секторот. Начинот на кој се предвидува намалување на ефектите од климатските промени е преку воведување на политика за намалување на потребата од патување и промоција на одржливото патување. Исто така, се смета дека користењето на биодизел значително ќе придонесе кон намалувањето на негативните климатски влијанија.

Сепак, и покрај идентификувањето на проблемите не се предвидени мерки за имплементација на овие намалувања на влијанијата, пред сè емисиите на стакленички гасови.

Во акциониот план кој се однесува на оваа цел, за жал има многу малку предложени активности (шест на број), а за две од нив, при последната ревизија во 2009 година е констатирано дека се реализирани. Првата активност, „Промоција на одржлива заштита на животната средина во соработка со релевантните министерства во државата“, е реализирана во областа на патен сообраќај. Втората активност пак, „Редукција на емисиите со употреба на електрични повеќенаменски единици“, е реализирана во областа на железничкиот сообраќај со ревитализирање на возните гарнитури (единици). Набавка на нови повеќенаменски електрични и дизел единици се очекува во следните три години со финансирање од Европската банка за обнова и развој (ЕБОР).

Во другите видови на транспорт не се третираат емисиите, но неколкупати низ текстот на стратегијата се споменува „Развој на мастер план за воздушниот транспорт од аспект на животната средина“, кој е предвидено да се изработи во рок од 2 години од нејзиното донесување, меѓутоа Еко-свест утврди дека до крајот на 2012 година ваков план не е изработен.

4 ЗАКЛУЧОК

Општиот впечаток од разгледувањето на стратегиите е дека при изработката на истите климатските промени се идентификувани како проблем, но стратегиите и покрај тоа што наведуваат дека ќе се работи на намалувањето на влијанието врз климатските промени не предвидуваат конкретни мерки за намалување на влијанието, ниту пак за адаптација кон истите.

Во Стратегијата за развој на енергетиката и Програмата за [нејзина] реализација, во предвид се земени сите потребни компоненти (климатските промени се наведени како важен аспект, секторот енергетика е наведен како најголем произведувач на емисии на стакленички гасови и придонесувач кон климатските промени, Европските цели 20/20/20 се наведени на повеќе места и се разгледани неколку сценарија за нивно постигнување).

Иако во Стратегијата отсутнуваат конкретни мерки во однос на климатските промени, сепак, таа ги идентификува клучните стратегии, закони и политики каде се третираат овие прашања. Истиот заклучок може да се извлече и за Програмата за нејзина реализација, во која може да се идентификуваат повеќе проекти кои ќе имаат позитивно влијание врз климатските промени.

Интересен пример, кој упатува на изразито „енергетски“ поглед на Стратегијата, претставува посочувањето на (по)еколошкото сценарио за намалување на стакленичките гасови како прескапа инвестиција. Наспроти тоа, т.н. „црно“ сценарио базирано на користење на јаглен е општо прифатено како вообичаена пракса и покрај финансиските и други аспекти (нискокалоричен лигнит за чие добивање инвестициите се високи; влијанија врз животната средина - уништување на пејзажот, природните вредности и богатства, загадување на сите медуими и промена на микро-климата, зголемување на емисиите на гасовите со ефект на стаклена градина; социјални влијанија - раселување на население и обезвреднување на имотите; влијанија по здравјето и зголемени трошоци на јавното здравство за лекување, евентуални казни за неисполнување на меѓународно преземени обврски, итн.), кои можат да произлезат од неговото реализирање.

Воедно, сеуште се разгледуваат опциите за изградба на нови термоцентрали и отворање на нови јагленокопи, иако според Вториот национален извештај за климатски промени, ова сценарио е всушност еколошки најдеструктивното за Македонија. Од тука, упатно било при изработката на Стратегијата, која патем е подготвена две години по изработката на Вториот национален извештај, сериозно да се има предвид ваквата забелешка. Ова е особено важно од аспект на стратешката определба на Република Македонија за членство во Европската Унија, кое ќе значи и преземање на нивните предвидени цели во однос на намалувањето на емисијата на стакленички гасови.

Во Националната транспортна стратегија, исто така, се земени во предвид сите потребни елементи, меѓутоа и покрај тоа отсутнуваат конкретни мерки за реализација на целта за намалување на патниот транспорт и емисиите од него, за сметка на зголемување на железничкиот транспорт кој има значително помали емисии, посебно доколку се продолжи со трендот кој е споменат за воведување на електрични единици во железничкиот транспорт.

Во оваа фаза електричните повеќесистемски единици, воведени во железничкиот транспорт, имаат ограничено влијание, заради неговата сеуште недоволна застапеност во однос на патниот транспорт. Но, со зголемувањето на застапеноста на железничкиот транспорт, бенефитот ќе биде повеќекратен, бидејќи од една страна ќе се зголеми искористувањето, овозможувајќи подобра поврзаност, поголем проток на патници и повеќе вработувања. Од друга страна, пак, влијанието врз зголемувањето на емисијата на стакленички гасови ќе се намали во однос на емисиите кои ќе ги предизвика промовирањето на патниот сообраќај.

Стратегијата го промовира користењето на биодизелот како поповолно во однос на другите горива, пред сè фосилните. Но, доколку се има во предвид дека според Стратегијата за енергетски развој, во овој период маслодајната репка за производство на биодизел се набавува од странство, промовирањето на биодизелот практично значи промовирање на поголема зависност од увоз, наместо користење на домашните ресурси и овозможување на вработување на локалното население во производството на оваа култура на места каде не може да се произведуваат други прехранбени култури.

Во Стратегијата за биодиверзитет, климатските промени се обработени недоволно. Имајќи во вид дека периодот на изработка на стратегијата се поклопува со периодот на изработка на Првиот извештај за климатските промени, тоа било можно, но најверојатно ниското ниво на меѓусекторска соработка го спречило тоа. Во оваа смисла при изготвувањето на новата стратегија, од првенствено значење е да се инсистира на зголемување на таквата меѓусекторска соработка, пред сè, со релевантните сектори, како што се енергетика, индустрија, транспорт, земјоделство итн. При тоа треба да се земат во предвид конкретни мерки за намалување на влијанието на овие сектори врз биолошката разновидност во контекст на климатските промени, се разбира.

Земањето предвид на јавноста, односно граѓанскиот сектор, исто така е еден од елементите кои не се доволно вклучени во изработката на стратегиите. При донесувањето на стратегиите, консултациите кои се прават во врска со нив, најчесто се прават откако стратегијата е веќе изработена, кога е значително потешко земањето предвид на забелешките и коментарите на граѓанските организации. Ова е спротивно на насоките во Архуската Конвенција, а причините може да се бараат во недоволната запознаеност на релевантните министерства со обврските кои произлегуваат од оваа конвенција, освен Министерството за животна средина и просторно планирање кое е фокална точка за спроведување на конвенцијата во Македонија.

5 ПРЕПОРАКИ

Имајќи во вид дека климатските промени веќе не се предмет на оспорување, значи тие се случуваат сега и интензивно, проблемите кои тие ги предизвикуваат имаат не само голема важност, туку се и од итен карактер. Од тука, интенцијата на овој документ, кој ги презентира мислењата на граѓанските организации кои делуваат во сферата на заштитата на животната средина, е да предложи препораки кои се во насока на што поскора ревизија и/или дополнување на стратегиите кои беа разгледани. При тоа акцентот е ставен на многу посериозно и темелно вклучување на влијанијата на климатските промени во избраните стратегии, а особено на идентификување на конкретни мерки за адаптација или ублажување на влијанијата од климатските промени. Ваквите мерки и решенија треба да бидат базирани на најдобрите практики и искуства од целиот свет.

Од особена важност е потребата од предвидување и осмислување на мерки и механизми за постојано следење на напредокот во борбата со намалувањето на ефектите од климатските промени. Уште повеќе, резултатите од овој мониторинг треба да бидат постојано достапни на јавноста, што пак ќе има повратен ефект во подигнувањето на свеста за значењето на овие активности.

Во овој контекст, во продолжение се презентирани препораките на проектниот тим, направени врз основа на комуникацијата и консултацијата со експерти и граѓански организации активни на полето на климатските промени и заштитата на животната средина.

Препорака за сите стратегии:

- Јавноста и граѓанскиот сектор да бидат вклучени во сите фази на изготвувањето на стратегиите, вклучително и во најраните фази, а нивните мислења и коментари да не бидат само формално разгледани, туку сериозно да се земаат во предвид.
- Граѓанските организации сметаат дека, поради аспирациите за членство во Европската Унија, Владата на Република Македонија во својата визија за развој на Републиката е потребно да ги земе предвид не само целите на ЕУ за 2020 година, туку и насоките за 2050 година. Како пример за овие насоки може да се даде документот „*Родмал 2050*“² кој претставува комуникација на Европската Комисија до Европскиот Парламент, Советот, Европскиот економски и социјален комитет и Комитетот за регионите во кој се даваат за насоки за придвижување кон конкурентна, ниско-јаглеродна економија до 2050 година.

5.1 Биодиверзитет

- Изработка на студија за процена на влијанието на глобалните климатски промени врз биолошката разновидност во Република Македонија и мерки за адаптација и ублажување на ефектите од климатските промени. Студијата треба да даде процена не само на влијанието на климатските промени од аспект на заштита и развој на биодиверзитетот, туку да изврши и процена на економското влијание, односно валоризација на ефектите од климатските промени врз биолошката разновидност;
- Идната стратегија за заштита на биолошката разновидност задолжително да ги интегрира барањата на Конвенциите за биодиверзитет и барањата на Конвенцијата за климатски промени. Исто така, идната стратегија треба во основните мерки за заштита и зачувување на биолошката разновидност, да ги вклучи и можните влијанија на климатските промени, како и релевантните наоди од Националните извештаи на Република Македонија кон Рамковната конвенција на ОН за климатски промени;

² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0112:FIN:EN:PDF>

- Како единствен исправен начин, интерсекторскиот пристап да биде задолжителен при изработката на сите документи за политики или стратегии, кои на било каков начин може да имаат врска со биолошката разновидност. Ова особено е важно за секторите кои имаат конфликт на интереси со биодиверзитетот, односно ги користат природните ресурси за постигнување на економски цели, како и за инфраструктурните проекти од големи размери.
- Изградба на капацитетите на надлежните институции за дизајнирање и спроведување на конкретни мерки за заштита и адаптација на биолошката разновидност на климатските промени.

5.2 Енергетика

- Да се зголеми меѓусекторската соработка со цел да се избегнат конфликтите помеѓу различните стратегии кои се однесуваат на исти региони. Следствено на ова, и поврзано со потенцијалниот конфликт помеѓу стратегиите за енергетика и за заштита на биолошката разновидност, треба да се анализира листата на планираните хидроенергетски проекти (мали и големи хидроелектрани) во однос на нивното потенцијално влијание врз животната средина³. Препорака на граѓанскиот сектор во оваа смисла е проектите кои ќе имаат најголем конфликт со животната средина да бидат отфрлени како неповолни за Република Македонија;
- Во рамките на изработката на Третата Национална комуникација за климатски промени (која е во тек), да се направи дополнување на еколошки подобреното сценарио (третото сценарио разгледано во Стратегијата) со зголемено учество на новите обновливи извори (соларна, геотермална и ветерна енергија како извори, и локално користење биомаса од земјоделски отпадни материји за греење) без никакви технички, социјални или други ограничувања и да се забрза неговата примена за сметка на користење на јаглен;
- Да се интензивира енергетската ефикасност во сите сектори, како клучна стратегија за заштеда на енергија во Република Македонија;
- Планираната редовна ревизија на оваа стратегија да биде изведена со широко јавно учество на граѓанскиот сектор и во тесна соработка со организациите активни на полето на заштита на животната средина и на климатските промени.

5.3 Транспорт

- Модернизација на транспортните средства во јавниот транспорт во поголемите градови Битола, Тетово, Охрид, Куманово и други. Ова ќе придонесе за намалување на емисиите на стакленички гасови, не само директно од јавниот превоз, туку и поради намалување на интензитетот на користење на приватните возила;
- Подобрување на планирањето, организацијата и контролата на јавниот транспорт, со акцент на урбано планирање кое го намалува бројот на возила во централните области и стимулира користење на јавен превоз; паркинг политика која не дозволува долго окупирање на просторот од возила; креирање на пешачки зони; пренасочување на потребата за сообраќај со соодветно планирање на просторот; воведување зони со намалени емисии и сл;
- Промовирање на железничкиот транспорт и подигнување на квалитетот на услугите, за сметка на инвестициите во патниот транспорт. На овој начин значително ќе се намалат емисиите на стакленички гасови;
- Стимулирање на велосипедскиот сообраќај и воспоставување на добри можности за пешачење;
- Подготвување на план за заштита на животната средина во транспортниот сектор со посебен акцент на ублажување и намалување на климатските промени од овој сектор.

³ Во оваа смисла, ставот на граѓанските организации е дека е неопходно е да се направи споредба на економската добивка наспроти сите други загуби, како на пример екосистемски услуги, здравствени ризици и трошоци, загуба на ресурси и слично, и да се подготви листа на проекти чие влијание е оценето како минимално, а воедно се економски пожелни.

Издавач:

Центар за истражување и информирање за животна средина Еко-свест
11 Октомври 125/12
1000 Скопје
Македонија

www.ekosvest.com.mk

Автор:

Невена Смилевска

Стручен консултант:

м-р Методија Димовски

Издадено како интернет публикација

